

STABILUMO IR KINTAMUMO ASPEKTAI, VERTINANT STUDIJŲ KOKYBĘ AUKŠTOJOJE MOKYKLOJE: TREJŲ METŲ STUDENTŲ APKLAUSŲ ANALIZĖ

Živilė Strelcovienė
Nijolė Borusevičienė
Zita Latonaitė
Eslanda Mockevičienė
Šiaulių kolegija,
Aušros al. 40, Šiauliai

Anotacija

Straipsnyje pateikiama 2006–2007, 2007–2008 ir 2008–2009 mokslo metų tyrimų „Studijų proceso optimizavimo galimybės Šiaulių kolegijoje, įvertinus studentų pasitenkinimą studijomis“ duomenų analizė. Empirinių duomenų lyginamoji analizė pagrįsta vidurkio kriterijaus logika. Tokia duomenų analizės ir interpretacijos prieiga įgalino giliau pažvelgti, apčiuopti ir išskirti mikro stabilumo ir kintamumo aspektus kiekvienos studijų kokybės dimensijos studentų vertinime, kurie liudytų apie patį esamo konkretaus poreikio kokybei pobūdį.

Raktiniai žodžiai: aukštasis mokslas, profesinis rengimas, studijų kokybė, pasitenkinimas studijomis.

Įvadas

Nuo 2008 m. rudens pradedama įgyvendinti mokslo ir studijų reforma, kuri turi atnaujinti studijų sistemą ir laiduoti mokslo kokybę. Visuomenė aukštosioms mokykloms kelia tikslus būti dinamiškomis, tobulėjančiomis, atsakingomis už savo veiklą studijų ir mokslo institucijomis (Švietimo naujienos, 2009). Jos turi atsižvelgti ir į kintančius visuomenės poreikius bei į stojančiųjų lūkesčius. Pati studijų kokybė, anot I. Savickienės ir K. Pukelio (2004) – tai besimokančiojo aukštojoje mokykloje pagal tam tikrą studijų programą lūkesčių ar poreikių atitikimas bei patenkinimas.

Šiaulių kolegijoje, siekiant optimizuoti studijų procesą, jau treči mokslo metai, kai sistemingai tiriamas studentų pasitenkinimas studijomis. 2006 – 2007 m. m. ir 2007 – 2008 m. m. tyrimų „Studijų proceso optimizavimo galimybės Šiaulių kolegijoje, įvertinus studentų pasitenkinimą studijomis“ duomenų analizės buvo publikuotos *Profesinėse studijose: teorija ir praktika* Nr. 3 (2007) ir Nr. 4 (2008), Šiauliai.

Šiame straipsnyje iš vienos pusės pateikiamas visų trijų mokslo metų, t. y. jau minėtųjų, 2006–2007 ir 2007–2008 m. m. bei šių – 2008–2009 m. m. studentų pasitenkinimo arba nepasitenkinimo studijomis nuomonių apibendrinimas. Iš kitos pusės, remiantis lyginamosios duomenų analizės vidurkio kriterijaus logika, siekiama ir giliau pažvelgti, apčiuopti ir išskirti mikro stabilumo ir kintamumo aspektus kiekvienos studijų kokybės dimensijos studentų vertinime, kurie liudytų apie patį esamo konkretaus poreikio kokybei pobūdį, kas įgalintų kryptingus pokyčius, realizuojant studijų kokybę bei leistų tobulinti pačius tyrimo metodus, siekiant užtikrinti kokybiškas studijas, orientuotas į studijuojančiųjų poreikius.

Tyrimo objektas: Studentų nuomonės, vertinant studijų kokybę.

Tikslas: Nustatyti studentų nuomonių, vertinant studijų kokybę, stabilumo ir kintamumo aspektus.

Uždaviniai:

- Atskleisti studentų nuomonių stabilumo aspektus, vertinant pasitenkinimą studijomis, studijų kokybės dimensijų bei atskirų jų veiksnių lygmenyse.
- Išsiaiškinti studentų nuomonių kintamumo aspektus, vertinant pasitenkinimą studijomis, studijų kokybės dimensijų bei atskirų jų lygmenyse.

Metodai: Anketinės apklausos raštu duomenų statistinė ir lyginamoji analizė.

Tyrimo imtis: Per trejus mokslo metus – 2006-2007, 2007-2008 ir 2008-2009 m. m. – apklaustas 501 (t. y. 26 proc.) Šiaulių kolegijos baigiamųjų kursų studentas iš visų kolegijoje studijuojamų studijų sričių: 33,6 proc. socialinių mokslų, 22,6 proc. biomedicinos mokslų ir 43,8 proc. technologijos mokslų.

Lyginamosios duomenų analizės logika

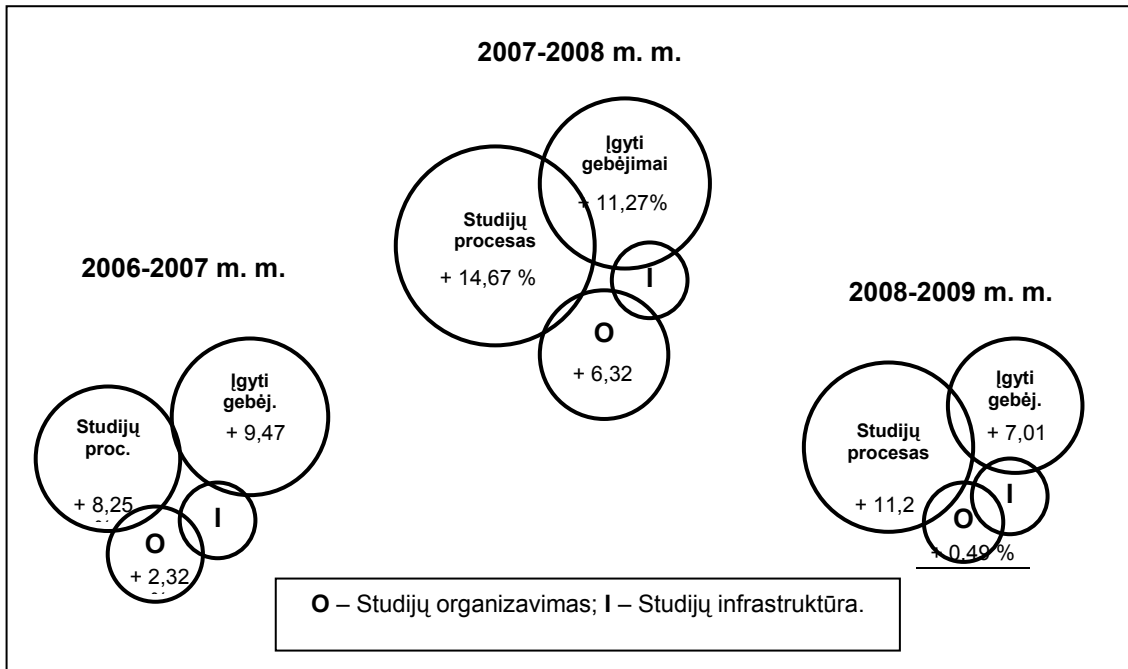
Duomenų lyginamoji analizė buvo atliekama pagal konkrečių metų vidurkio kriterijų, t. y. išvedami tam tikrų metų atskirų studijų kokybės dimensijos diagnostinių blokų pritarimo atsakymų („tikrai taip“, „lyg ir taip“) į klausimus vidurkiai. Pagal šiuos vidurkio kriterijus analizuojamas atsakymų į atskirus diagnostinius klausimus pasiskirstymas – aukščiau vidurkio arba žemiau.

Tyrimo instrumentas buvo parengtas, remiantis mokslininkų, tyrusių tiek patį studijų procesą, tiek jo kokybės dimensijas bei vertinimą: I. Savickienės, K. Pukelio (2004, 2005), R. Laužacko (2000, 2004, 2005), J. Pečkaičio, R. Tidiklio (2001), D. Lapinskienės (2002), D. Lepaitės, R. Kliminsko (2003), P. Jucevičienės, G. Tautkevičienės (2003) darbų bei publikacijų analize ir nukreiptas į keturių studijų kokybės dimensijų (veiksnių grupių): studijų organizavimo, studijų infrastruktūros, paties (kontaktinio) studijų proceso ir įgytų per studijas gebėjimų (bendrųjų ir profesinių) vertinimą. Studijų organizavimo dimensija apėmė tokius veiksnius kaip akademinę ir neakademinę paramą studentams bei bendras studijų sąlygas, tokias kaip – paskaitų išdėstymas tvarkaraštyje, laisvai pasirenkamųjų dalykų pasirinkimo galimybė. Studijų kokybės studijų infrastruktūros dimensija apėmė tiek savarankiškomis studijoms skirtą bazę, tiek ir bazę darbui auditorijose, laboratorijose. Studijų proceso dimensijoje išskirtini veiksniai, įtakojantys dalyko realizacijos kokybę: dalyko turinį, dėstymą, rezultatų (žinių ir gebėjimų) vertinimą ir praktikų kokybę: vadovų kompetenciją, išleidimo į praktikas organizavimo tvarką, užduočių formulavimą.

Stabilumo aspektai: didelis poreikis arba poreikio tenkinimas

Stabilumu buvo interpretuojami duomenys, kurie, lyginant su metų vidurkio kriterijumi per trejus metus, liko nepakitę. Jei atskirų studijų kokybės dimensijų veiksnų vertinimas buvo žemesnis nei vidurkio kriterijus, tai rodė neigiamus stabilumo, vertinant studijų kokybę, aspektus arba pasitenkinimo studijomis kontekste – didelį nepasitenkinimą ir poreikį. Jei atskirų veiksnų vertinimas visais metais buvo aukštesnis už vidurkio kriterijų, tai rodė teigiamą stabilumą ir pasitenkinimą studijomis – poreikio patenkinimą.

Remiantis šia duomenų analizės ir interpretavimo logika, jau studijų kokybės dimensijų lygmenyje aiškiai išryškėja, jog visais analizuojamais metais studijų organizavimo kokybė ir studijų infrastruktūra vertinamos kaip nuolat reikalaujančios kaitos. Paties (kontaktinio) studijų proceso kokybė ar įgyti bendrieji bei profesiniai gebėjimai yra vertinami žymiai geriau (žr. 1 pav.).

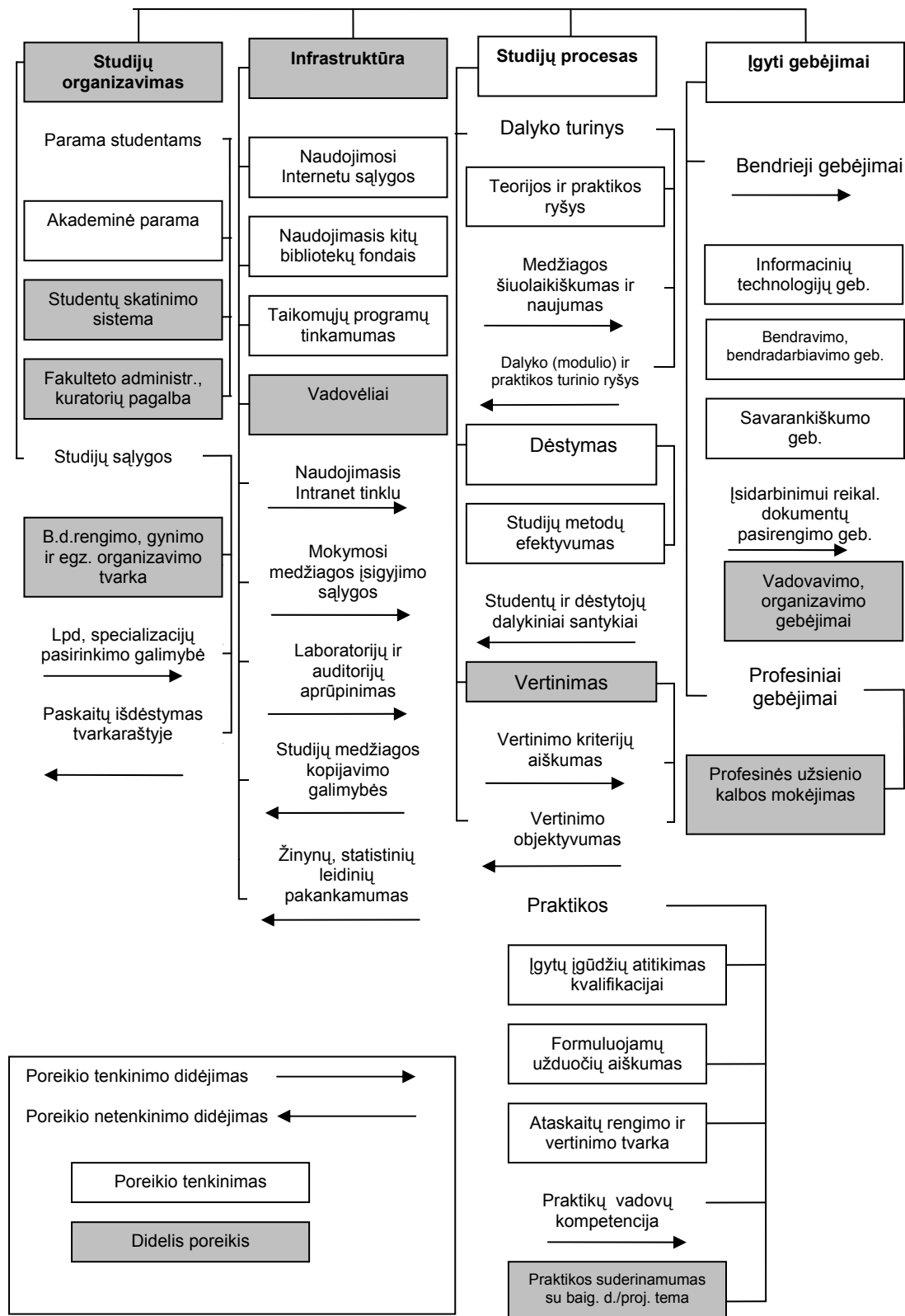

1 pav. 2006–2007, 2007–2008 ir 2008–2009 studijų kokybės dimensijų vertinimas

Pavyzdžiui, 2006–2007 m. m. studijų infrastruktūros veiksnų teigiamų vertinimų vidurkis buvo tik 66,7 proc., beveik taip pat buvo vertinama studijų organizavimo kokybė – vidurkis tik 2,32 proc. didesnis. Tuo tarpu žymiai geriau studentai vertina patį (kontaktinį) studijų procesą, jo veiksnų vertinimų vidurkis didesnis 8,25 proc. Geriausiai vertinami įgyti studijų metu bendrieji ir profesiniai gebėjimai – vertinimo vidurkis didesnis jau beveik 10 proc. Taigi, bendras

studentų studijų proceso bei įgytų gebėjimų poreikis stabiliai geriau patenkinamas, nei studijų organizavimo kokybė bei studijų infrastruktūra, kur pagal respondentų visų trejų metų vertinimus, išreikštas didelis poreikis šių dimensijų kokybei gerinti. Gal šis gautas studijų kokybės dimensijų bendrasis vertinimas parodo, kaip efektyviai ir kokybiškai dirba tie, kurie mėgsta savo profesiją ir jaučia pasitenkinimą darbe?

Pasirinkta duomenų analizės vidurkio kriterijaus lyginamoji analizė leidžia giliau apčiuopti ir išanalizuoti mikro lygmens stabilumo ir kintamumo aspektus (žr. 2 pav.), t. y., kaip kito studentų nuomonė, vertinant atskirus studijų kokybės dimensijų veiksnius.

2 pav. Stabilumo ir kintamumo aspektai, vertinant studijų kokybę

Analizuojant studijų organizavimo dimensijos veiksnių vertinimą, atsiskleidė skirtingi fakulteto administracijos ir dėstytojo/studento kontaktinio lygmens stabilumo aspektai. Aptiktas žymiai didesnis studentų skatinimo sistemos bei fakulteto administracijos, kuratorių pagalbos poreikis, sprendžiant išskylančias problemas, mažesnis akademinės paramos poreikis. Studentų skatinimo sistemos teigiamų vertinimų vidurkis visais metais žemesnis nei vidurkio kriterijus: 2006–2007 m. m. – 7,77 proc., 2007–2009 m. m. – 11,45 proc., 2008–2009 m. m. – jau 15,9 proc. Fakulteto administracijos pagalba, sprendžiant įvairias problemas, taip pat vertinama 2006–2007 m. m. – 4,89 proc., 2007–2008 m. m. – 3,29 proc., o 2008–2009 m. m. – 2,98 proc. Žemiau bendro studentų paramos vertinimų vidurkio kriterijaus. Ir atvirkščiai, vertinant suteikiamą akademinę paramą, kurią galima priskirti dėstytojo/studento kontaktiniam lygmeniui, respondentų atsakymai rodo poreikio tenkinimą (2006–2007 – 15,41 proc., 2007–2008 – 16,21 proc., 2008–2009 – 15,22 proc. aukščiau metų studentų paramos veiksnių vertinimo vidurkio kriterijaus). Tai akivaizdžiai siejasi su paties (kontaktinio) studijų proceso vertinimu.

Kaip jau minėta, studijų proceso kokybės dimensija apima veiksnus, įtakančius dalyko ir praktikos realizacijos kokybę. Visais metais stabiliai dominuoja teigiamas dėstymo kokybės vertinimas ir pozityvus stabilumas, išsiskiriantis naudojamų studijų metodų efektyvumą – teigiamų vertinimų vidurkis aukščiausias (83,2 proc.). Vertinant dalyko turinio realizavimo kokybę, profesinėse studijose didelis dėmesys skiriamas teorijos ir praktikos sąsajai. Respondentų šio veiksnio teigiamas vertinimas visais metais stabiliai pozityviai dominuoja – teigiamų vertinimų vidurkiai 2006–2007 – 8,68 proc., 2007–2008 – 1,22 proc., 2008–2009 – 10,44 proc. aukščiau metų dalyko turinio realizacijos veiksnių vertinimo vidurkio kriterijaus.

Lyginant praktikos realizacijos veiksnių vertinimą, stabiliai neigiamai visais metais buvo vertinamas praktikos suderinamumas su baigiamojo darbo ar projekto tema – teigiamų vertinimų vidurkiai 2006–2007 – 18 proc., 2007–2008 – 17,6 proc., 2008–2009 – 25,2 proc. žemiau metų praktikos realizacijos kokybės veiksnių vertinimo vidurkio kriterijaus. Be to visais metais aptiktas teigiamas koreliacinis ryšys tarp jau minėto praktikos suderinamumo su baigiamuoju darbu/projektu ir pasitenkinimu praktikų, atliktų ne Kolegijoje, o kitose institucijose, rodo aptariamojo veiksnio svarbą, vertinant apskritai praktikų atlikimo kokybę (žr. 1 lentelė).

1 lentelė

Ryšys tarp baigiamosios praktikos suderinamumo su baigiamuoju darbu/projektu ir praktikų, atliktų kitose institucijose kokybės vertinimų

	2006-2007 m. m.	2007-2008 m. m.	2008-2009 m. m.
	Patenkintas praktikų, atliktų kitose institucijose kokybe		
	r*	r	r
Baigiamosios praktikos atlikimo vieta buvo suderinta su baigiamojo darbo tema	0,58	0,36	0,5

*r – koreliacijos koeficientas. Visais atvejais p = 0,000 – mažiau už nustatytą reikšmingumo lygmenį 0,01.

Iš kitos pusės, respondentų atsakymuose išryškėjo ir stabiliai teigiamai vertinamų veiksnių trejetukas – bendras įgyjamų įgūdžių vertinimas siekiamos kvalifikacijos atitikimui ir du vidiniai pačios praktikos proceso elementai – formuluojamų užduočių aiškumas, praktikos ataskaitų rengimo ir vertinimo tvarka. Visų šių veiksnių teigiamų vertinimų vidurkis visais metais aukštesnis nei metų praktikos realizacijos veiksnių vertinimo vidurkio kriterijus: formuluojamų užduočių aiškumas nuo 3,1 proc. 2008–2009 m. m. iki 8,6 proc. 2006–2007 m. m.; ataskaitų rengimo ir vertinimo tvarkos nuo 4,2 proc. 2006–2007 m. m. iki 10,7 proc. 2008–2009 m. m.

Studentai ne tik teigiamai vertina praktikų metu įgyjamų įgūdžių atitikimą siekiamai kvalifikacijai, bet ir visų studijų metu profesinių ir bendrųjų įgūdžių ar gebėjimų įgyjimo pakankumą. Stabiliai (visais metais) prasčiausiai vertinami bendrieji vadovavimo, organizavimo gebėjimai bei profesinės užsienio kalbos gebėjimai, kas rodo didelį šių gebėjimų poreikį. Pavyzdžiui, į klausimą, ar pakankamai studentai įgijo vadovavimo, organizavimo gebėjimų – 2006–2007 m. m. teigiamai atsakė 15,54 proc. mažiau studentų (nei bendrųjų gebėjimų teigiamų vertinimų bendras vidurkio kriterijus); 2007–2008 m. m. mažiau 24,42 proc., o 2008–2009 m. m. – net 30,28 proc. Iš stabiliai teigiamai (aukščiau vidurkio kriterijaus) vertintų bendravimo/bendradarbiavimo, savarankiškumo ir informacinių technologijų naudojimo įgūdžių trejetuko išsiskyrė pastarasis. Į klausimą, ar pakankamai įgijo informacinių technologijų ir kompiuterinio raštingumo gebėjimų, visais metais teigiamai atsakė daugiausiai studentų: 2006–2007 m. m. 7,46 proc., 2007–2008 m. m. 4,36 proc., 2008–2009 m. m. jau net 11,32 proc. daugiau už bendrųjų gebėjimų teigiamo vertinimo vidurkio kriterijų.

Studijų infrastruktūros savarankiškoms studijoms vertinimo vidurkio kriterijaus lyginamoji analizė parodė stabilų vadovėlių poreikio nepatenkinimą. Visais metais studentai

blogiausiai, t. y. 2006–2007 m. m. 27,37 proc., 2007–2008 m. m. 19,37 proc. ir 2008–2009 m. m. 18,79 proc. mažiau bendro infrastruktūros teigiamo vertinimo vidurkio kriterijaus, atsiliepi apie nepakankamą vadovėlių, esamų Kolegijos bibliotekos savarankiškų studijų centre, kiekį. Tuo tarpu naudojimosi internetu sąlygos bei kompiuterių ir taikomųjų programų tinkamumas vertinamas stabiliai teigiamai.

Kintamumo aspektai: poreikio netenkinimo arba tenkinimo didėjimas

Kintamumu buvo interpretuojami duomenys, kurie, lyginant su metų vidurkio kriterijumi, pakito. Jei atskirų studijų kokybės dimensijų veiksnių vertinimas buvo metus ar dvejus mokslo metus iš eilės yra žemesnis nei vidurkio kriterijus, o kitus mokslo metus (ar dvejus iš eilės) aukštesnis nei vidurkio kriterijus, tai rodė teigiamus kintamumo, vertinant studijų kokybę, aspektus arba pasitenkinimo studijomis kontekste – pasitenkinimą ir atsiradusio konkrečiais metais poreikio tenkinimą. Jei atskirų veiksnių vertinimas metus ar dvejus mokslo metus iš eilės buvo aukštesnis nei vidurkio kriterijus, o kitus mokslo metus (ar dvejus iš eilės) žemesnis nei vidurkio kriterijus, tai rodė neigiamą kintamumą ir nepasitenkinimą studijomis – poreikio konkrečiais metais atsiradimą.

Remiantis šia duomenų analizės ir interpretavimo logika, studijų infrastruktūros savarankiškomis studijoms, o konkrečiai – mokymosi medžiagos ar jos paieškai skirtų priemonių vertinimo analizė atskleidžia tris Kolegijos studijų infrastruktūros priemonių naudojimosi (populiarumo) periodus. Sąlygiškai juos galima būtų išskirti ir pavadinti: 2006–2007 m. m. – „vadovėlio periodas“, 2007–2008 m. m. – „intraneto ir mokomosios medžiagos periodas“, 2008–2009 m. m. – „interneto ir kitų bibliotekų fondų periodas“. Šį periodiškumą aiškiai pagrindžia kintamumo, vertinant studijų infrastruktūrą, aspektai.

2006–2007 m. m. „vadovėlio periodą“ išryškina šiais metais didžiausias vadovėlių nepakankamumas (kaip jau minėta – 27,37 proc. mažiau vidurkio kriterijaus).

2007–2008 m. m. „intraneto ir mokomosios medžiagos periodas“ visų pirma išryškėja per išaugusį Intraneto tinklo paslaugų vartojimą – pastaraisiais metais apčiuoptas teigiamų vertinimų perkopimas per vidurkio kriterijų, ir tai galima būtų interpretuoti kaip atsiradusio poreikio tenkinimą. Toks pats kintamumo aspektas arba teigiamo pokyčio tendencija išryškėja, analizuojant studentų atsakymus apie sudarytas galimybes įsigyti mokymo/si medžiagą. Čia taip pat matomas teigiamų vertinimų perkopimas per vidurkio kriterijų: 2006–2007 m. m. teigiamų vertinimų buvo 6,97 proc. mažiau, o 2007–2008 m. m. – 3,03 proc., 2008–2009 m. m. – 2,21 proc. daugiau atitinkamų metų vidurkio kriterijaus. Dar šį periodą žymi išaugęs žinyrų ir statistinių leidinių poreikis: teigiamų vertinimų vidurkis 2006–2007 m. m. buvęs 9,83 proc. didesnis už vidurkio kriterijų, 2007–2008 m. m. nukrenta net 19,37 proc., 2008–2009 m. m. – 18,79 proc. žemiau bendro studijų infrastruktūros vertinimų vidurkio kriterijaus.

2008–2009 m. m. „interneto ir kitų bibliotekų fondų periodą“ pagrindžia dviejų veiksnių vertinimas. Šiais metais vienodai geriausiai Kolegijoje vertinamos naudojimosi internetu studijų tikslams siekti sąlygos ir apskritai naudojimas kitų bibliotekų fondais: teigiamų vertinimų vidurkis 12,91 proc. didesnis už bendrą vidurkio kriterijų. Gal dėl išaugusio interneto naudojimosi mokymosi reikmėms išryškėjo ir techninių galimybių studijų medžiagos spausdinimui poreikio nepatenkinimas: teigiamų vertinimų vidurkis 2006–2007 m. m. buvęs 16,93 proc., o 2007–2008 m. m. – 15,73 proc. aukščiau bendro infrastruktūros vertinimų vidurkio, 2008–2009 m. m. 2,59 proc. nukrito žemiau šio vidurkio.

Analizuojant studijų infrastruktūros vertinimų duomenis, išryškėjo dar vienas pozityvus kintamumo aspektas: išryškėjęs ir patenkintas 2008–2009 m. m. laboratorijų ir auditorijų aprūpinimo techninėmis ir mokomosiomis priemonėmis poreikis. Laboratorijų ir auditorijų aprūpinimo minėtomis priemonėmis teigiamų vertinimų vidurkis 2006–2007 m. m. buvęs 8,77 proc., o 2007–2008 m. m. – 5,57 proc. žemiau bendro vidurkio kriterijaus, 2008–2009 m. m. jau 0,71 proc. perkopė šį vidurkį.

Be studijų materialinės bazės, studijų kokybei nemažiau svarbi ir organizacinė bazė – studijų organizavimas. Šioje studijų kokybės dimensijoje taip pat pastebėti atskiri kintamumo aspektai, kurie tik patvirtina jau aptartus fakulteto administracijos ir dėstytojo/studento kontaktinio lygmens skirtingus stabilumo aspektus. Paskaitų išdėstymo tvarkaraštyje atsiradusį ir netenkinamo poreikį liudija jau 2007–2008 m. m. teigiamų vertinimų vidurkio nukritimas žemiau bendro metų studijų sąlygų vertinimo vidurkio 7,63 proc. 2006–2007 m. m. teigiamų vertinimų vidurkis buvo 6 proc. aukščiau. Šiomet vertinimų vidurkis nukrito jau net 11,66 proc. žemiau metų vidurkio kriterijaus. Tai rodo šio poreikio nepatenkinimo didėjimą ir akivaizdžiai siejasi su studentų skatinimo, fakulteto administracijos pagalbos ir paramos negatyviu stabilumu.

Kita vertus, laisvai pasirenkamų dalykų pasirinkimo galimybių poreikio patenkinimo didėjimas: 2006–2007 m. m. teigiamų vertinimų vidurkis beveik atitiko bendrąjį studijų sąlygų vidurkio kriterijų – 69,3 proc., o 2007–2008 m. m. perkopė vidurkio kriterijų net 20,47 proc.,

2008–2009 m. m. – jau 22,44 proc., tik patvirtina studijų organizavimo dimensijos akademinės paramos pozityvų stabilumą ir akivaizdžiai siejasi su paties studijų (kontaktnio) proceso teigiamu stabiliumi ir pasitenkinimu.

Studijų proceso dimensijos vertinimų kintamumo aspektų analizė atskleidė pačią studentų turimą studijų rezultatų vertinimo sampratą. Pats vertinimo procesas vertinamas stabiliai negatyviai, t. y. žemiau vidurkio kriterijaus, kurį taip pat dar sudaro ir dalyko turinio bei dėstytojų teigiamų vertinimų vidurkis. Tačiau gilesnė paties vertinimo proceso sudedamųjų – vertinimo kriterijų aiškumas ir objektyvumas – kokybė vertinama labai skirtingai ir net stebima atvirkštinė sąsaja. Studijų rezultatų vertinimo kriterijuose matyti poreikio tenkinimo didėjimas. Į klausimą, ar aiškūs rezultatų vertinimo kriterijai, studentų vertinimo vidurkis 2006–2007 m. m. buvo net 40,16 proc. žemiau vidurkio, o 2007–2008 m. m. jau 12,1 proc. perkopė bendrą kokybės vertinimų vidurkio kriterijų, 2008–2009 m. m. – teigiamų vertinimų 13,87 proc. daugiau už vidurkio kriterijų. Tuo tarpu visiškai priešinga tendencija pastebėta, vertinant žinių ir gebėjimų vertinimo objektyvumą: 2006–2007 m. m. teigiamų vertinimų vidurkis buvo 21,84 proc. aukščiau metų vidurkio kriterijaus, tuo tarpu jau 2007–2008 m. m. –7,5 proc., o 2008–2009 m. m. – 3,93 proc. žemiau vidurkio.

Šiame kontekste įdomu tai, jog, atliekant 2008–2009 m. m. statistinę duomenų analizę, rastas vidutinio stiprumo ($r = 0,5$; $p = 0,000$ – mažiau už nustatytą reikšmingumo lygmenį 0,01) teigiamas koreliacinis ryšys tarp objektyvaus žinių bei gebėjimų vertinimo ir santykių su dėstytojais pagrindimo abipusiu supratimu bei pagarba. Toks ryšys rodo, kad studentai vertinimo objektyvumą sieja ne su vertinimo kriterijais, o su emocija, susitarimo vertinimo proceso puse. Be to, tokio pat stiprumo ryšys aptiktas ir tarp pastarojo kintamojo (santykių su dėstytojais pagrindimo abipusiu supratimu bei pagarba) ir dalykinių santykių su dėstytojais vertinimo ($r = 0,5$; $p = 0,000$ – mažiau už nustatytą reikšmingumo lygmenį 0,01). Apskritai studentų ir dėstytojų dalykinių santykių vertinime aptinkamas negatyvus kintamumas arba poreikio netenkinimo didėjimas: 2006–2007 m. m. teigiamų vertinimų vidurkis buvo 5,27 proc. didesnis už kriterijų, o jau 2007–2008 m. m. 2,83 proc., 2008–2009 m. m. – 4,27 proc. žemiau vidurkio kriterijaus.

Analizuojant studijų proceso dalyko turinio vertinimų kintamumo aspektus išryškėjo negatyvaus kintamumo tendencija, vertinant teorinių žinių pakankamumą, atliekant praktikos užduotis: 2006–2007 m. m. teigiamų vertinimų vidurkis buvo 5,98 proc. aukščiau vidurkio kriterijaus, o jau 2007–2008 m. m. 3,48 proc., o 2008–2009 m. m. 7,59 proc. žemiau kriterijaus. Apskritai pastebėta, kad praktikų kokybės vertinimas prastėja, lyginant su dalykų realizacijos vertinimais. Tačiau, kaip jau minėta, esminių praktikos proceso sudedamųjų, tokių kaip įgyjamų įgūdžių atitikimas kvalifikacijai, užduočių aiškumas, ataskaitų rengimo ir vertinimo tvarka, vertinimuose stebimas pozityvus stabilumas ir teigiamas poreikio tenkinimas. Be to praktikų vadovų įmonėse kompetencijos vertinime kaip tik pastebimas pozityvus kintamumo aspektas, t. y. vertinimai 2006–2007 m. m. buvę 5,5 proc. žemiau teigiamų vertinimų bendro praktikų realizacijos kokybės vidurkio, jau 2007–2008 m. m. 10 proc., o 2008–2009 m. m. – 12,6 proc. perkopė vidurkio kriterijų. Visais metais aptiktas teigiamas koreliacinis ryšys tarp jau minėto kintamojo (vadovų kompetencijos) ir pasitenkinimo praktikų kokybe, atlikta kitose institucijose (žr. 2 lentelė), rodo aptariamojo veiksnio svarbą, vertinant apskritai praktikų atlikimo kokybę.

2 lentelė

Ryšiai tarp praktikų vadovų įmonėse kompetencijų ir praktikų kokybės kitose įmonėse atlikimo kokybės vertinimų

	2006-2007 m. m.	2007-2008 m. m.	2008-2009 m. m.
	Patenkintas praktikų, atliktų kitose institucijose kokybe		
	r	r	r
Praktikų vadovai įmonėse buvo kompeteningi specialistai	0,50	0,40	0,5

*r – koreliacijos koeficientas. Visais atvejais $p = 0,000$ – mažiau už nustatytą reikšmingumo lygmenį 0,01.

Grįžtant prie teorinių žinių nepakankamumo, atliekant praktikos užduotis, problematikos, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad dalyko realizacijos kokybėje geriausiai vertinami būtent teorijos ir praktikos ryšys bei medžiagos šiuolaikiškumas ir naujumas. Taigi, teorinių žinių nepakankamumas atlikti praktines užduotis, turbūt daugiau susijęs su pačiu negebėjimu turimas žinias perkelti ir pritaikyti praktinėje veikloje, t. y. tam tikrų bendrųjų (perkeliamųjų) gebėjimų trūkumą.

Šiame kontekste įdomu tai, jog į klausimą ar pakanka studijų metu įgyto pasirengimo būsimai profesinei veiklai teigiamai visais metais atsakė palyginti daug studentų:

2006–2007 m. m. 13,3 proc., 2007–2008 m. m. 5,54 proc., o 2008–2009 m. m. – 13,47 proc. nei bendras vidurkio kriterijus. Tuo tarpu į klausimą ar pakanka profesinių gebėjimų įgyjamų kolegijoje, pastebėtas atvirkštinis vertinimas: 2006–2007 m. m. – 2,6 proc., 2007–2008 m. m. – 5,36 proc., o 2008–2009 m. m. jau 6,03 proc. mažiau bendro profesinių gebėjimų vertinimų vidurkio kriterijaus. Tai paaiškina studentų turima bendrųjų ir profesinių gebėjimų samprata, t. y. šių sampratų neskyrimas, kurį pagrindžia visais metais aptikti koreliaciniai ryšiai tarp profesinių ir bendrųjų gebėjimų pakankamumo vertinimų (žr. 3 lentelė).

3 lentelė

Ryšiai tarp profesinių ir bendrųjų gebėjimų pakankamumo vertinimų

	2006-2007 m.	2007-2008 m.	2008-2009 m.
	m.	m.	m.
	Pakanka profesinių gebėjimų įgyjamų kolegijoje		
	r	r	r
Pakankamai įgijau informacinių technologijų ir kompiuterinio raštingumo gebėjimų	0,58	0,43	0,3
Pakankamai įgijau bendravimo, bendradarbiavimo įgūdžių	0,65	0,39	0,3
Pakankamai įgijau vadovavimo/organizavimo gebėjimų	0,59	0,37	0,4

*r – koreliacijos koeficientas. Visais atvejais $p = 0,000$ – mažiau už nustatytą reikšmingumo lygmenį 0,01.

Iš teigiamos koreliacijos tarp kintamųjų matome, kad profesinius gebėjimus studentai sieja su bendraisiais gebėjimais. Stipriausias ryšys tarp profesinių ir bendrųjų gebėjimų rastas 2006–2007 m. m., vėlesniais metais šis ryšys silpnėja.

Išvados

Pasirinkta statistinės analizės ir tyrimo duomenų vidurkio kriterijaus lyginamosios analizės logika įgalino apčiuopti mikro stabilumo ir kintamumo aspektus, kurių pagrindu galima pateikti šias išvagas:

- bendras studentų studijų proceso kokybės bei įgytų gebėjimų poreikis stabiliai geriau patenkinamas nei studijų organizavimo kokybė (pvz. tokių veiksnių kaip tvarkaraštis, studentų skatinimo sistema) bei studijų infrastruktūra (ypač tokių veiksnių kaip vadovėliai, studijų medžiagos kopijavimo galimybės), kur pagal respondentų visų trejų metų vertinimus, išreikštas didelis poreikis šių dimensijų kokybei gerinti;

- studijų organizavimo kokybės vertinimuose išsiskyrė dėstytojo/studento sąveikos lygmuo, kurio veiklų vertinimas geresnis ir labiau tenkina studentų poreikius, nei fakulteto administracijos lygmens veiklos, padedančios spręsti įvairias studentams kylančias problemas;

- studijų infrastruktūros kokybės vertinimų kintamumo aspektai išskleidė trijų – „vadovėlio“, „intraneto ir mokomosios medžiagos“, „interneto ir kitų bibliotekų fondų“ – mokymosi medžiagos ir priemonių jai rasti poreikių periodų ypatumus;

- studijų proceso kokybės ir įgytų gebėjimų vertinime atsiskleidė studentų sampratų apie patį studijų rezultatų vertinimą ir bendruosius bei profesinius gebėjimus specifiškumas bei didelis perkeliamųjų gebėjimų poreikis.

Literatūra

1. Jucevičienė, P., Tautkevičienė, G., 2003, *Universiteto bibliotekos mokymosi aplinkos samprata*. Kaunas: KTU.
2. Kardelis K., 2002, *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai (edukologija ir kiti socialiniai mokslai)*, Kaunas.
3. Laužackas R., 2000, *Mokymo turinio projektavimas: standartai ir programos profesiniame rengime*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
4. Laužackas R., 2005, *Profesinio rengimo metodologija. Monografija*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
5. Laužackas R., Danilevičius E., Gurskinė O., 2004, *Profesinio rengimo reforma Lietuvoje: parametrai ir rezultatai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla.
6. Lepaitė D., 2003, *Kompetencijų plėtojanti studijų programų lygio nustatymo metodologija*. Monografija, Kaunas.
7. Lepaitė D., Kliminskas R., 2003, *Bendrųjų kompetencijų plėtojimo situacijos tyrimo metodologija ir jos taikymas Panevėžio suaugusiųjų mokymo centro atveju*. Socialiniai mokslai, Nr. 2 (39), Kaunas.

8. Lapinskienė D., 2002, *Edukacinė studentą įgalinanti studijuoti aplinka, daktaro disertacija*, Kaunas: Kauno technologijos universitetas.
9. Pečkaitis J., Tidikis R., 2001, *Edukologijos problemos. Studijų kokybės tobulinimas: studentų požiūris*. Jurisprudencija: Mokslo darbai, 20(12), p. 123 – 241.
10. Pukelis K., Pileičikienė N., 2005, *Studijų kokybė: Studijų rezultatų paradigma*. Acta Paedagogica Vilnensia (T. 9, p. 86). Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
11. Ramsden P., 2000, *Kaip mokytis aukštojoje mokykloje*, Vilnius.
12. Savickienė I., 2005, *Universitetinių studijų kokybės vertinimo sistemos parametrai*. Aukštojo mokslo kokybė Nr. 2.
13. Savickienė I., Pukelis K., 2004, *Institucinis studijų kokybės vertinimas: dimensijos, kriterijai ir rodikliai*. Aukštojo mokslo kokybė Nr. 1.
14. Žilėnienė G., 2006, *Studijų kokybės vertinimo koncepcija ir ją veikiantys veiksniai*. Acta Paedagogica Vilnensia, p. 177-189. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.

**THE ASPECTS OF STABILITY AND VARIABILITY
EVALUATING THE QUALITY OF THE STUDIES IN A HIGH
SCHOOL: THE ANALYSIS OF THREE YEAR LONG
STUDENTS' OPINION SURVEY**

The article represents the 2006-2007, 2007-2008 and 2008-2009 year research "The Opportunities to Optimize the Study Process in Šiauliai College Due to Students' Satisfaction Evaluation" data analysis. The comparative analysis of the empirical data is based on the logic of the counted average data. All this data analysis and interpretation approach enabled to look deeper into the micro stability and variability aspects at every stage of studies dimension evaluation carried out by students. The aspects of stability and variability prove the existing concrete need of quality.

Key words: higher education, professional education, the quality of studies, the satisfaction of studies.